

Esperanta klubvespero

“La proponoj de esperantidoj”

prezentisto: Luko
ĵaudo la 2024-03-07

<https://lukas-prokop.at/talks/klubvesperoj/>

Kiu mi estas?

Esperanta nomo: Luko

- 1) ĉefe mi estas programisto
- 2) en mia libertempo
 - mi praktikas kaj instruas Aikidō
 - mi lernas Esperanton kaj la japanan
 - mi stud(i/a)s informatikon kaj matematikon
 - mi verkas programon por cifereca kompostado

Elektitaj Esperantidoj

- Mundolinco (1888) de J. Braakman
- Reformprojekto de Zamenhof (1894)
- Ido (1907)
- Universal (1923) de G. I. Muravskin kaj L. I. Vasilevskij
- Esperanto II (1937) de René de Saussure
- Romániço (1991)
- ~~Poliespo (1993)~~
- ~~Esperanto sen Fleksio (1996)~~
- ~~Maugri (2018)~~

... multe pli ĉe [EN Wikipedia:Esperantido](#), [EO wikipedio:Esperantidoj](#) kaj [Conlang Database Project](#)

Historio

- Mundolinco (1888) de J. Braakman
- Reformprojekto de Zamenhof (1894)
- Ido (1907)
- Universal (1923) de G. I. Muravskin kaj L. I. Vasilevskij
- Esperanto II (1937) de René de Saussure
- Romániço (1991)
- ~~Poliespo (1993)~~
- ~~Esperanto sen Fleksio (1996)~~
- ~~Maugri (2018)~~

Mi ne havis sufiĉe da tempo

... multe pli per [EN Wikipedia:Esperantido](#), [EO vikipedio:Esperantidoj](#) kaj [Conlang Database Project](#)

Mundolinco (1888)

- celo: plilatingi Esperanton
- Adjektivoj kaj adverboj (ankaŭ -aŭ) per -e
- Superlativo per -osim-
- Alfabeto sen ĉapelitaj literoj, pli da vortoj kiel la latina
- Ne ekzistas akuzativon
- un, du, tres, cvarto, cvinto, siso, septo, octo, nono, dessem (*mundolinco*)
unus, duo, tres, quattuor, quinque, sex, septem, octo, novem, decem (*latine*)
- Fonto: “System voor eene internationale Reis- of Handelstaal : onder der naam van El Mundolinco, Dat is Wereldtaal.” dua edisio.

Mundolinco (1888)

“Digne Amiso! Hodie mi factos conesso con el nove universe linco del sinjoro Braakman. Mi perstudies ho linco presimemente en cvinto hori !... Ce ho linco esos el fasilosime del mundo...”

Mundolinco (1888)

“Digne Amiso! Hodie mi factos conesso con el nove universe linco del sinjoro Braakman. Mi perstudies ho linco presimente en cvinto hori !... Ce ho linco esos el fasilosime del mundo...”

“Digna Amiko! Hodiaŭ mi ekkonis la novan universalan lingvon de l' sinjoro Braakman. Mi pristudis tiun lingvon rapide en kvin horoj! ... Ĉi tiu lingvo estas la plej facila de l'mondo...”

Reformprojekto de Zamenhof (1894)

- Fonemoj ĉ /tʃ/, ĝ /dʒ/, ĥ /x/, ĵ /ʒ/, z /z/, kaj ŭ /u/ malaperas ankaŭ → anku, aŭgusto → avgusto, laŭdi → lavdi
- ŝ /ʃ/ estas elparolata kiel c, c /ts/ estas elparolata kiel z
- La artikolo malaperas. Akuzativo malaperas. Pluralo per -i. Adjektivo kaj adverbo per -e.
- oni uzas latindevenajn korelativojn anstataŭ la tabelvortoj
- oni uzas nur du participojn: -ente (aktiva, -nt-), -ate (pasiva, -t-)

Reformprojekto de Zamenhof (1894)

Pronomo	Esperanto	Reformopropono
1-a sing.	mi	mi
1-a plur.	ni	nos
2-a formala sing.	vi	vu
2-a plur.		vos
2-a malformala sing.	(ci)	tu
3-a vira sing.	li	lu
3-a neŭtra sing.	ĝi	
3-a ina sing.	ŝi	elu
3-a plur.	ili	ilu
nedifina	oni	on
refleksiva	si	su

Fleksio	Esperanto	Reformopropono
infinitivo	-i <i>lerni</i>	-a <i>aprenda</i>
prezenco	-as <i>lernas</i>	-en <i>aprenden</i>
preterito	-is <i>lernis</i>	-in <i>aprendin</i>
futuro	-os <i>lernos</i>	-on <i>aprendon</i>
imperativo	-u <i>lernu</i>	-an <i>aprendan</i>
subjunktivo	-us <i>lernus</i>	-un <i>aprendun</i>
aktiva participo	-anta <i>lernanta</i>	-ente <i>aprendente</i>
	-inta <i>lerninta</i>	
	-onta <i>lernonta</i>	
pasiva participo	-ata <i>lernata</i>	-ate <i>aprendate</i>
	-ita <i>lernita</i>	
	-ota <i>lernota</i>	

Reformprojekto de Zamenhof (1894)

Zamenhof proponas uzi kunmetitajn vortojn kiel eble plimalofte “ĉar ili ne bone respondas al la romana karaktero de nia lingvo”. La reformopronono enkondukis novan vortaron.

- borgeso – burĝo
- kavalo – ĉevalo
- omnu – ĉiu

- koruso – ĥoro
- jovedo – ĵaŭdo
- meilo – mejlo
- epolo – ŝultro
- sik – tiel

laŭ [Vikipedio](#)

Reformprojekto de Zamenhof (1894)

“Patro nose kvu esten in cielo, sankte estan tue nomo, venan reksito tue, estan vulo tue, kom in cielo, sik anku sur tero.”

Reformprojekto de Zamenhof (1894)

<i>Respondo</i>	<i>Nombro</i>	<i>Elcento</i>
Malakcepti ĉiajn reformojn	157	59%
Akcepti senŝanĝan reformon de Zamenhof	11	4%
Fari alian reformon	3	1%
Akcepti modifitan reformon de Zamenhof	93	35%
Sumo	264	100%

Reformprojekto de Zamenhof (1894)

<i>Respondo</i>	<i>Nombro</i>	<i>Elcento</i>
Malakcepti ĉiajn reformojn	157	59%
Akcepti senŝanĝan reformon de Zamenhof	11	4%
Fari alian reformon	3	1%
Akcepti modifitan reformon de Zamenhof	93	35%
Sumo	264	100%

“Dank’ al la parolado pri reformoj la nuna jaro estas efektive tute perdita por nia afero; tamen ni ne devas tion ĉi bedaŭri, ĉar la fina rezultato estos tre bona.” (Zamenhof post la voĉdonrezulto)

Ido (1907)

- celo: internacia lingvo
- verkistoj estas Louis Couturat, Léopold Leau, kaj Louis de Beaufront
- Kontraŭ la reformprojekto de Zamenhof, Ido estas nova planlingvo

Ido (1907)

- pli da digrafoj: {ch, sh} anstataŭ {ĉ, ŝ}
ekz-o: chambro / shuo / quadrato
- neŭtrala formo sen genro, ina formo kaj vira formo
- mal- afikso malaperis, novaj vortoj aŭ des- afikso
- {-is, -as, -os} estas {-ir, -ar, -or}, -u estas -ez, -oj estas -i
- adjektivoj ne ŝanĝas per nombreco de substantivo
- akuzativo nur se vi uzas vortordon krome SVO

Universal (1923)

- tablo (eo. tablo), tatablo (eo. tabloj)
- mega (eo. granda), gema (eo. malgranda)
donu (eo. doni), nodu (eo. ricevi)
tela (eo. for), leta (eo. proksime) [per la ideo de Solresol]
- tempo estas nedeviga
pastineco per e-: ebela
estonteco per emfizata -e-: sanéa
- genro estas nedeviga
mi → ♂ ami/am ♀ mai/ma
ri → ♂ ati/at ♀ tai/ta

Universal (1923)

- tablo (eo. tablo), tatablo (eo. tabloj)
- mega (eo. granda), gema (eo. malgranda)
donu (eo. doni), nodu (eo. ricevi)
tela (eo. for), leta (eo. proksime) [per la ideo de Solresol]
- tempo estas nedeviga
pastineco per e-: ebela
estonteco per emfizata -e-: sanéa nur signifas emfazon
- genro estas nedeviga
mi → ♂ ami/am ♀ mai/ma
ri → ♂ ati/at ♀ tai/ta

Esperanto II (1937)

- *Akuzativo*: ĝin → ju, tion → tu
nuligiu la finalajn vokalojn kaj finu per -u
- -aŭ → -e
-iĝ- → -ev-
- kaj → ey, ĉe → be, ol → ki
- tiu → ta, ĉiu → cha
- lernejo → skolo, malfrue → tarde, malmulte → poke
- j → y, ĵ & ĝ → j, ŭ → w, ĉ → ch, ŝ → sh, kv → qu,
kz & ks → x, ej → e

René de Saussure

Esperanto II (1937)

Vizitinte perhazarde la 2-a Universala Kongresu de Esperanto **be** Genevo (te 1906), mi farevis Esperantisto **ey** partoprenis tie la fondu de la Int(ernacia) Scienca Asocio Esperantista, **kaes** mi estis elektata sekretario. Dum pli longe **ki qin yaron** mi anke estis **chef-redaktoro** de la Int(ernacia) Scienca Revuo, la oficiala organo de **ta** Asocio, kay tiam havis pliente **ki** 800 membrun. En 1907 okazis la 3-a Universala Kongreso de Esperanto **be** Cambridge, kaw mi anke **beestis ey** kie mia projekto de internacia helpmono estis akceptata **di** la Kongreso.

Romániço (1991)

- Ĉ → ch, ĵ → j, ĥ → kh, qu = k, ŝ → sh, ŭ → w, ks → x, j → y
- pluralo finiĝas per -s, verboj per -n
- leksikonon rigore bazita sur la malfrua vulgara latina lingvo
- neniam igas la adjektivojn akordi kun la substantivoj, neniam deklinacias la substantivojn
- servir la hómino (eo. servi la homon)
servir il hómino (eo. servi la homaron)

denove enfazo (parto de la romániço alfabeto)

Romániço (1991)

“Tri Anelos por la Albos sub la celo stelosa,
Sep por la Duerga reêos en petra salono,
Non por la Hóminos en sortos mortosa,
Un por la Nigra Reêo sur nigra trono,
En la paeso di Mordor ube jacadan la Umbros.
Un Anelo por governar los omna, Un Anelo por venifar los,
Un Anelo por ad en ténebro raptar los et sklavifar los,
En la paeso di Mordor ube jacadan la Umbros.”

Konkludo

- supersignoj ne estas popularaj
- kelkaj homoj ne ŝatas la afikson mal-
- la plimulto de planlingvoj ne uzas la akuzativon
- Esperanto estas konstanta bazo. Multaj planlingvoj dependas de la ideoj de Esperanto

Dankon

Venonta klubvespero:
ĵau 2024-04-04
“La bazo de matematiko”